

Karolina Juras

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0002-9258-6672

Agnieszka Skorupa

Uniwersytet Śląski w Katowicach

ORCID: 0000-0001-6426-7570

Odbiór filmowych i serialowych reprezentacji osób transpłciowych przez przedstawicieli tej grupy**Wprowadzenie**

Pojęcie transpłciowości coraz częściej pojawia się w publicznych dyskusjach na temat praw człowieka (Bojarska i Kłonkowska 2014: 64) i jest obecne w dyskursie naukowym (Villegas-Simón, Sánchez-Soriano, Ventura 2024: 23). Szacunki wskazują na występowanie transpłciowości w społeczeństwie na poziomie 0,001–0,002%, jednak niektóre dane sugerują już przedział 0,005–0,014% wśród narodzonych chłopców (AMAB) i 0,002–0,003% wśród narodzonych dziewczyn (AFAB) (Robacha 2017: 289). Z kolei Światowa Organizacja Zdrowia określa występowanie transpłciowości odpowiednio 1:30 000 i 1:70 000 dla osób AMAB i AFAB (Jakubowski 2017: 72). Liczby te różnią się w zależności od sposobu zbierania danych – w próbach klinicznych zaobserwowano przedział 0,001–0,03%, z kolei badania wykorzystujące samoopis skłaniają się ku 0,1–2% liczebności osób transpłciowych (Baker et al. 2021: 2). Pomimo że osoby transpłciowe stanowią jedynie niewielki odsetek globalnej populacji, problematyka transpłciowości dotyczy większej liczby osób na całym świecie, m.in. bliskich osób trans. Chociaż statystyki mogą sugerować intensyfikację wysiłków badawczych zmierzających do zrozumienia omawianego zagadnienia, osoby transpłciowe wciąż napotykały liczne wyzwania w codziennym funkcjonowaniu. Istotną część tych trudności może wynikać z dominujących narracji medialnych, które kształtują społeczne postrzeganie mniejszości i przyczyniają się do utrwalania negatywnych stereotypów. Niniejszy artykuł będzie stanowił okazję do przyjrzenia się, jak wizerunki osób transpłciowych utrwalane w filmach i serialach są odbierane przez przedstawicieli tej grupy.

Rozważania na ten temat warto rozpocząć od doprecyzowania samego terminu transpłciowości. Choć powszechnie używany, ciągle jest wieloznaczny. Transpłciowość bywa rozumiana jako

Termin zbiorczo odnoszący się do osób, których poczucie płci lub też zachowania kojarzone społecznie z płcią wyrażają się w sposób podważający oczekiwania społeczne i społeczne przekonania o tym, że poczucie płci lub wspomniane zachowania to oczywista emanacja płci cielesnej, rozumianej jako rozłączna dwukategorialna cecha o ściśle biologicznym charakterze (Bojarska i Kłonkowska 2014: 69).

Agata Loewe (2012: 8) podkreśla, że transpłciowość jest „hasłem–parasolem oznaczającym wszelkie możliwości wychodzenia poza kulturowo akceptowalny binaryzm płci”. Autorzy zagranicznych publikacji naukowych, podobnie jak tych ukazujących się w języku polskim, nie skłaniają się do opracowywania jednej definicji transpłciowości, argumentując to potrzebą inkluzywności. W niektórych jednak przypadkach duży poziom ogólności definicji przyczynia się do jej mniejszej użyteczności (Buck 2016: 465). Takim przykładem może być propozycja Aarona Nortona i Gregory’ego Hereka (2013: 738), według których transpłciowość to „umbrella term that encompasses anyone who exhibits gender-variant characteristics” [„termin-parasol obejmujący każdego, kto wykazuje cechy odbiegające od społecznie konstruowanych norm dotyczących płci”, tłumaczenie własne]. W niniejszych rozważaniach przyjęta została definicja zaczerpnięta z książki *O płci od nowa. Własna tożsamość oczami osób transpłciowych* autorstwa Anny Kłonkowskiej, Katarzyny Bojarskiej i Konrada Witka, według których transpłciowość to „systematyczne wyrażanie siebie przez określoną osobę w sposób, który w społecznej percepcji wyraziście odbiega od obowiązującego w danej kulturze przypisania rola–ciało” (2016: 15).

Funkcjonowanie społeczne osób transpłciowych, podobnie jak większości osób przynależnych do grup mniejszościowych, związane jest z większą niż standardowa liczbą wyzwań życiowych. Czasem może się wiązać wręcz z tzw. stresem mniejszościowym, czyli z doświadczaniem sprzeczności między systemem wartości jednostki a tym występującym powszechnie w środowisku społecznym (Iniewicz, Grabski, Mijas 2012: 650). Stres mniejszościowy to specyficzna forma stresu, którego doświadczają osoby należące do mniejszości, co związane jest z ich pozycją w społeczeństwie (składać mogą się na to codzienne problemy związane z dyskryminacją lub brakiem takich samych możliwości czy szans, jakie mają członkowie grupy większościowej) (Iniewicz 2015: 26). Konflikty mogą występować w sferze wartości, potrzeb czy sposobie życia, a w konsekwencji prowadzą do zaburzeń w kształtowaniu obrazu samego siebie oraz stają się czynnikiem ryzyka powstania zaburzeń psychicznych (Iniewicz 2015: 28). Jako jedną z przyczyn stresu i dodatkowych wyzwań u osób transpłciowych można wskazać przekazy medialne na temat danej grupy. Mają one wpływ na percepcję mniejszości i późniejszą jej akceptację bądź społeczny ostracyzm. W przypadku braku realnego kontaktu z konkretną grupą stanowią doświadczenie zastępcze, wpływając na formułowanie opinii na jej temat. Sposób portretowania określonej grupy społecznej w środkach masowego przekazu jest istotny również z innego względu.

Reprezentanci grup mniejszościowych tworzą na ich podstawie obraz siebie, mają okazję (lub nie) do normalizacji swoich zachowań i odczuć. Przekazy medialne, w tym filmy i seriale, są internalizowane podczas procesu kształtowania własnej tożsamości. Według teorii kultywacji postaw George'a Gerbnera i Larry'ego Grossa (1976: 175) długotrwała ekspozycja na media formułuje to, w jaki sposób widz odbiera otaczający go świat. Reprezentacje umysłowe stanowią w większym bądź mniejszym stopniu trafne wyobrażenia o rzeczywistości, nabywane na podstawie źródeł o różnej wiarygodności (Kłonkowska, Bojarska, Witek 2016: 22). Zdaniem Gerbnera i Grossa (1976: 193–194), im więcej telewizji ludzie oglądają, tym bardziej skłonni są do uwierzenia w to, że wizja przedstawiona na ekranie jest odzwierciedleniem rzeczywistości. Z teorią kultywacji postaw łączy się syndrom podłego świata (*mean world syndrome*) (Obert-Hong 2019: 1), którego doświadczają widzowie: im częstsza ekspozycja na przemoc w telewizji, tym wyższa skłonność widzów do postrzegania świata jako bardziej niebezpiecznego niż w rzeczywistości. Zgodnie z teorią kultywacji telewizja ma zdolność do stabilizowania i homogenizacji poglądów w społeczeństwie.

W przypadku medialnych reprezentacji osób transpłciowych, znaczące są te prezentowane w filmach i serialach. Jak wspomina Anna Kujawska-Kot (2024: 19), w celu uzewnętrznienia swojego wyobrażenia o kobiecości czy męskości osoby odwołują się zarówno do własnych, wczesnych obserwacji kobiet i mężczyzn, jak i do tzw. hipotekstów, które stanowią produkcje dokumentalne i fabularne z osobami transpłciowymi. Aby jednak takie uzewnętrznienie nastąpiło, osoby transpłciowe muszą posiadać własną reprezentację w filmach i serialach. W historii kinematografii możemy wyróżnić postacie transpłciowe, ale początkowo pełniły one inną funkcję dla dzieła. Hollywoodzkie produkcje lat 60. i 70. ubiegłego wieku ukazywały bohaterów transpłciowych w sposób prześmiewczy (Davies 2016: 50; Bermúdez de Castro 2017: 1; Macintosh 2018: 8), co zdefiniowało postrzeganie bohatera transpłciowego przez widza przez kolejne lata. Jedne z pierwszych postaci trans w amerykańskim kinie science-fiction pojawiły się w filmie *Rocky Horror Picture Show*¹, gdzie ukazano postać szalonego „doktora” Franka-N-Furtera, transwestyty z planety Transsexual w galaktyce Transylvania. Początkowo film uważany był za sensacyjny i przestereotypizowany, jednak obecnie klasyfikowany jest do dzieł kultowych, o czym świadczyć ma obecność filmu na liście National Film Registry (Davies 2016: 50). Przykłady innych tego typu reprezentacji przytacza Juanjo Bermúdez de Castro (2017: 1) w artykule na temat historii portretowania osób transpłciowych w serialach amerykańskich – od późnych lat 80. ukazywano ich jako psychopatów i seryjnych morderców (m.in. w *Kto widział jej śmierć?*², *W przebraniu mordercy*³ czy *Milczeniu owiec*⁴), z kolei

¹ *Rocky Horror Picture Show*. 1975. Jim Sharman (reż.). Michael White, Lou Adler (prod.). Wielka Brytania, Stany Zjednoczone: 20th Century Fox.

² *Kto widział jej śmierć?* 1972. Aldo Lado (reż.). Enzo Doria, Dieter Geissler (prod.). Włochy: Overseas Film Company.

³ *W przebraniu mordercy*. 1980. Brian De Palma (reż.). George Litto (prod.). Stany Zjednoczone: Filmways Pictures.

⁴ *Milczenie owiec*. 1991. Jonathan Demme (reż.). Kenneth Utt, Edward Saxon, Ron Bozman (prod.). Stany Zjednoczone: Syrena Entertainment.

lata 90. zaowocowały szyderczym obrazem postaci transpłciowych jako elementu komicznego wielu mainstreamowych produkcji (autor wymienia m.in.: film *Naga broń 33 1/3: Ostateczna zniewaga*⁵, gdzie główny bohater zareagował wymiotami na pocałunek transpłciowej kobiety, czy serial *Przyjaciele*⁶, w którym temat transpłciowego rodzica jednego z głównych bohaterów jest częstym tematem do żartów wśród innych postaci). Przewrót nastąpił dopiero na początku lat 2000., kiedy zaczęły powstawać poruszające dokumenty oraz filmy oparte na faktach, takie jak *Transseksualistów śmiech i łzy*⁷, który opowiadał o życiu i miłości Roberta i Loli – transpłciowej pary, oraz filmy akcji, np. *Piękny bokser*⁸ – o historii byłej mistrzyni boksu tajskiego o imieniu Parinya Charoenphol (Davies 2016: 166). Kolejne zmiany nadeszły dopiero w kolejnym dziesięcioleciu, kiedy to filmowi *Witaj w klubie*⁹ przyznane zostały dwie nagrody Oscara: dla Matthew McConaugheya za rolę Rona Woodroofa i Jareda Leto za rolę transpłciowej Rayon, zarażonej wirusem HIV. Pomimo że postać Rayon dodawała humoru przykrej tematyce fabuły, rola Leto spotkała się z krytyką oraz dyskusją na temat tego, dlaczego rolę transpłciowej kobiety gra cisplciowy mężczyzna.

W przypadku produkcji mainstreamowych istotne jest to, aby przedstawiać indywidualnych bohaterów transpłciowych tak, by wyznaczać szerszą perspektywę oglądu i poznania podmiotu. Znaczenie ma tutaj pozytywny kontekst tego portretu, dzięki czemu transpłciowi bohaterowie otrzymają dowartościowane narracje czy opowieści, które do tej pory były wykluczane (Kujawska-Kot 2024: 90). W polskich produkcjach osoby transpłciowe, podobnie jak inne osoby niecissheteronormatywne¹⁰, posiadają znikomą reprezentację filmową i serialową. Pierwszą pełnometrażową produkcją fabularną, w której ukazana została osoba transpłciowa w głównej roli, był film *Fanfik*¹¹ z 2023 r. (reż. Marta Karwowska). Należy jednak zauważyć, że choć liczba reprezentacji osób transpłciowych w mediach jest mała, systematycznie rośnie (Bermúdez de Castro 2017: 8; Villegas-Simón, Sánchez-Soriano, Ventura 2024: 23) –

⁵ *Naga broń 33 1/3: Ostateczna zniewaga*. 1994. Peter Segal (reż.). Robert K. Weiss, David Zucker (prod.). Stany Zjednoczone: Paramount Pictures.

⁶ *Przyjaciele*. 1994–2004. Pamela Fryman (reż.). David Crane, Marta Kauffman, Kevin S. Bright (prod.). Stany Zjednoczone: NBC.

⁷ *Transseksualistów śmiech i łzy*. 2001. Kate Davis (reż.). Kate Davis (prod.). Stany Zjednoczone: HBO Documentary.

⁸ *Piękny bokser*. 2003. Ekachai Uekrongtham (reż.). Ekachai Uekrongtham (prod.). Tajlandia: GMM Pictures.

⁹ *Witaj w klubie*. 2013. Jean-Marc Vallée (reż.). Robbie Brenner, Rachel Winter (prod.). Stany Zjednoczone: Focus Features.

¹⁰ Cissheteronormatywność odnosi się do systemowej normalizacji i materialnego uprzywilejowania ciał, tożsamości i podmiotowości, które są najbardziej zgodne z cisplciowymi i heteroseksualnymi oczekiwaniami kulturowymi (LeMaster et al. 2019: 367). Cisplciowość rozumiana jest jako identyfikacja osoby, której płeć (gender) jest tożsama z płcią przypisaną przy narodzinach (sex) (Aultman 2014: 61), natomiast heteroseksualność to trwały pociąg erotyczny do przedstawicieli płci przeciwnej (Pillard i Bailey 1995: 71). Dlatego też osoby niecissheteronormatywne stanowią wszelkie odstępstwa wyżej wymienionych oczekiwań kulturowych.

¹¹ *Fanfik*. 2023. Marta Karwowska (reż.). Jerzy Dziegielewski, Paweł Heba, Maciej Sojka, Roman Szczepanik (prod.). Polska: Netflix.

pojawiają się zarówno wizerunki ukazujące pełne spektrum doświadczeń osób niecisplciowych¹², jak i takie, które podchodzą do tematu w sposób płytki, stereotypowy czy stygmatyzujący.

Ukazywanie w filmach i serialach scen, których bohaterami są osoby transplciowe, ma bardzo duże znaczenie. Reprezentacja filmowa danej grupy zwiększa świadomość społeczną na jej temat – przekazuje informacje i wywiera wpływ na opinię publiczną. Może też przekładać się na percepcję siebie przez jednostki identyfikujące się jako osoby transplciowe (McInroy i Craig 2015: 606). Podobny aspekt reprezentacji medialnej w populacji hiszpańskiej badali Isabel Villegas-Simón, Juan José Sánchez-Soriano i Rafael Ventura (2024: 27–28). Za pomocą wywiadów oraz grup fokusowych z osobami transplciowymi sprawdzano, jaki rodzaj reprezentacji transplciowości występuje w filmach, w jaki sposób te reprezentacje wpływają na identyfikację płciową oraz własne doświadczenia osób badanych oraz jak wygląda filmowa reprezentacja osób transplciowych w innych mediach oraz krajach (Villegas-Simón, Sánchez-Soriano, Ventura 2024: 28). Osoby badane podkreślały coraz większą obecność pozytywnych reprezentacji (*positive representations*) w programach telewizyjnych w ostatnich latach. Jednakże w ich ogólnej opinii hiszpańskojęzyczne programy telewizyjne przedstawiające wątki transplciowe nadal opierają się na stereotypach i nieadekwatnie przedstawiają rzeczywistość. Krytykowany był również aspekt małej widoczności osób niebinarnych oraz trans mężczyzn, przez co medialne reprezentacje nie odzwierciedlają rzeczywistych proporcji osób transplciowych w populacji. Badani zwrócili uwagę również na przedstawienie transplciowych wizerunków jako pełnych tragicznych wątków oraz cierpienia. Na przykład historie ukazujące dysfориę płciową bohaterów pojawiają się na ekranie w sposób fetyszujący i nadmiernie seksualizowany (Villegas-Simón, Sánchez-Soriano, Ventura 2024: 28–29).

Pojęcie mediów i reprezentacji, w których pojawiają się osoby transplciowe wykracza zdecydowanie poza tematykę filmów i seriali. Lauren McInroy i Shelley Craig (2015: 606) w badaniach nt. reprezentacji osób transplciowych w mediach podzieliły środki masowego przekazu na *media offline* (tradycyjne), takie jak czasopisma, telewizja i kino, oraz *media online* (nowoczesne), do których zaliczyły strony internetowe czy serwisy społecznościowe. Wyniki badań wykazały, że media tradycyjne są dominującym źródłem wiedzy i informacji dla osób cis- i transplciowych nt. transplciowości. Przeważała w nich jednak negatywna reprezentacja osób transplciowych, które przedstawiane są w sposób sensacyjny, stereotypowy bądź zseksualizowany. Media offline są również przepełnione treściami uznawanymi za transfobiczne, które w problematyczny sposób ukazują tę grupę. Dzięki nowoczesnym środkom przekazu zaistniała możliwość publikacji treści dotyczących transplciowości przez osoby przynależne do tej grupy. Stąd media online uznawane są przez badanych jako źródło rzetelniejszej wiedzy i bardziej pozytywnych reprezentacji osób transplciowych niż te znajdujące się w mediach tradycyjnych. Treści nt. transplciowości, które pojawiały się

¹² Niecisplciowość opisuje różne tożsamości płciowe, które nie są zgodne z płcią przypisaną przy urodzeniu (AFAB, AMAB). Zalicza się do nich m.in. transplciowość, niebinarność czy płynną tożsamość płciową (genderfluid, genderqueer) (Freeman et al. 2022: 1).

w internecie, dostarczały osobom czytającym większej ilości informacji odzwierciedlających aktualny stan wiedzy. W porównaniu z prasą czy telewizją osoby transpłciowe były ukazywane w nich bardziej autentycznie, podmiotowo, jako jednostki. Współczesne media cyfrowe ukazują w większości pozytywne reprezentacje osób trans, co odgrywa kluczową rolę w przypadku adolescentów, którzy dopiero poszukują swojej identyfikacji płciowej (McInroy i Craig 2015: 616). Istotnym elementem tych mediów jest ich zdolność do tworzenia społeczności wspierających, niezależnie od geograficznych ograniczeń. Dzięki interaktywności i łatwości nawiązywania kontaktów młode osoby mogą korzystać z grup wsparcia, co może mieć pozytywny wpływ na ich rozwój psychologiczny. Należy jednak zauważyć, że choć tradycyjne media często są źródłem transfobicznych przekazów, to media cyfrowe również nie są od nich całkowicie wolne. Jest to prawdopodobnie wynikiem poczucia anonimowości, które oferuje internet, co może sprzyjać negatywnym i dyskryminacyjnym zachowaniom. W dyskusji o transfobicznych przestrzeniach w internecie najczęściej przywoływane są strony, takie jak 4chan czy Reddit. Komentarze anonimowych użytkowników 4chana wskazują na to, że osoba transpłciowa postrzegana jest przez nich jako psychicznie obłąkany i irracjonalny nie-człowiek (non-human), a sama transpłciowość porównywana bywa metaforycznie do wirusa czy anomalii umysłowych (John 2021: 109). Z kolei na Reddicie zauważyć można występowanie aktywnie działających subforów charakteryzujących się narracją anti-LGBT, w tym zwłaszcza homofobiczną czy transfobiczną (Hickey 2024: 10). Istotne znaczenie ma tutaj mechanizm wpływu społecznego, który może prowadzić do tego, że anonimowe fora nienawiści zaczną atakować coraz więcej zmarginalizowanych grup, o czym wspomina w swoim badaniu Daniel Hickey (2024: 14). Od transfobii nie jest wolna również polska przestrzeń internetowa. Anonimowi użytkownicy serwisu Demotywatory.pl termin „gender” (płeć kulturowa) utożsamiają m.in. z Sodomą i Gomorą, totalitaryzmem czy komunizmem, a na wspomnianym portalu humorystyczno-satyrycznym znaleźć można transfobiczne memy o pejoratywnym wydźwięku, których bohaterkami najczęściej są posłanka na Sejm VII kadencji Anna Grodzka czy austriacka drag queen Conchita Wurst (Brzoza 2016: 32–33).

Ze względu na heterogeniczność definicji transpłciowości, wskazaną na początku tekstu, oraz ogólną sytuację tych osób w Polsce czy na świecie, badaczom trudno jest oszacować liczbę osób identyfikujących się jako transpłciowe. Ma to istotne znaczenie, jeśli chodzi o sytuację osób LGBTQ+ w konkretnych krajach, czego szczególnym przypadkiem jest Polska. Zgodnie z analizą Aleksandry Robachy (2017: 288) w Polsce, w przeciwieństwie do ogólnej tendencji, odnotowuje się wyższy stosunek liczby trans kobiet do trans mężczyzn (w Polsce jest to około 3.4:1). Sytuacja osób transpłciowych w Polsce, niezależnie od rodzaju tranzycji, pozostaje wyjątkowo trudna. Raport przeprowadzony w 2024 r. przez ILGA Europe uplasował Polskę na 42. miejscu z 49 państw w rankingu poziomu równouprawnienia osób LGBTQ+ w Europie (ILGA Europe 2024b: 1). W badaniu brano pod uwagę takie wskaźniki jak: równość, sytuacja rodzinna, mowa nienawiści, sytuacja prawna dotycząca korekty płci, wolność słowa czy prawa do azylu (ILGA Europe 2024a: 119–121). Polska uzyskała jedynie 17,5% z możliwych 100%, co po raz piąty uplasowało ją na ostatnim miejscu wśród

krajów członkowskich Unii Europejskiej. Na ten wynik szczególnie wpłynęły wydarzenia mające miejsce w Polsce od stycznia do grudnia 2023 r. Pomimo tych niekorzystnych warunków, osoby transpłciowe aktywnie działają na rzecz poprawy swojej sytuacji. W kontekście tych danych, jak również szeroko pojętej sytuacji społecznej osób LGBTQ+, kwestie reprezentacji medialnej osób transpłciowych stanowią istotny obszar do dalszych badań oraz działań społecznych.

Problem badawczy

Celem niniejszego badania jest eksploracja fenomenu filmowych i serialowych reprezentacji osób transpłciowych, z uwzględnieniem ich odbioru przez przedstawicieli tej grupy oraz percepcji potencjalnych konsekwencji, związanych z medialnym utrwalaniem wizerunku grupy własnej. Sformułowano trzy pytania badawcze:

1. Jakie, w opinii osób transpłciowych, wizerunki reprezentantów ich grupy są obecne w filmach/serialach?
2. Czy filmowe/serialowe reprezentacje osób transpłciowych mają związek z postrzeganiem i rozumieniem własnej tożsamości przez osoby transpłciowe?
3. Czy filmowe/serialowe reprezentacje osób transpłciowych mają związek z odbiorem osób transpłciowych przez dominującą w społeczeństwie grupę osób cisplciowych?

Osoby badane

W badaniu uczestniczyło 5 osób identyfikujących się jako osoby transpłciowe (2 trans kobiety oraz 3 trans mężczyźni). Do wzięcia udziału w badaniu zgłosiło się 13 osób, jednak 8 z nich nie zdecydowało się ostatecznie na rozmowę. Osoby badane były w wieku 20–45 lat i zamieszkiwały obszar województwa śląskiego. Wśród preferencji filmowych osób badanych zauważono, że najchętniej oglądanymi przez nich gatunkami filmowymi i serialowymi były dramaty, thrillery czy seriale obyczajowe. Ze względu na specyfikę prowadzonych badań zebrano minimalną liczbę niezbędnych danych osobowych, kierując się zasadą ochrony prywatności uczestników oraz dbałością o ich dobro. Szczególną uwagę poświęcono kwestii ochrony przed stygmatyzacją i ryzykiem identyfikacji, co było kluczowe dla zapewnienia pełnej anonimowości i komfortu respondentów w procesie badawczym.

Badanie przeprowadzane było od grudnia 2022 r. do czerwca 2023 r. Dobór próby badawczej do badania był celowy i odbywał się metodą kuli śnieżnej. W celu dotarcia do potencjalnych osób badanych zwrócono się do organizacji, fundacji oraz osób aktywistycznych związanych ze społecznością LGBTQ+ z prośbą o udostępnienie informacji o naborze osób transpłciowych do badania naukowego. W skład ogłoszenia wchodziły grafika informacyjna, zaproszenie zawierające niezbędne informacje oraz link do formularza umożliwiającego kontakt z badaczkami. Samo zaproszenie zostało również udostępnione na jednej z grup zrzeszających osoby transpłciowe.

Narzędzia badawcze i procedura badania

Badanie przeprowadzono w formie wywiadu ustrukturalizowanego, połączonego z projekcją materiału bodźcującego. Przed rozpoczęciem badań uzyskano zgodę Komisji Etyki na ich przeprowadzenie. Badania odbywały się zarówno na żywo, w miejscach do tego przystosowanych (tj. jedna z sal na Uniwersytecie Śląskim i w gabinecie psychologicznym) oraz w formie online, za pośrednictwem MS Teams. W obu przypadkach procedura badawcza była niezmienna. Na samym początku osoby zostały poinformowane o celu badania i warunkach uczestnictwa w nich oraz podpisały zgodę na udział oraz pozwolenie na nagrywanie części wywiadowej (informacje te zostały zawarte w aneksie 1). W przypadku, gdy badanie odbywało się w formie online, osoby odesłały niezbędne dokumenty za pośrednictwem maila. Czas trwania wywiadu wraz z projekcją filmu wynosił 60–90 minut.

Badanie prowadzone było metodą jakościową. Na jego potrzeby wykorzystano wywiad częściowo ustrukturalizowany (Stemplewska-Żakowicz 2013: 67), w którym określono cel, główne problemy badawcze oraz pytania (zarówno zamknięte, jak i otwarte). Ta forma wywiadu pozwoliła również badaczkom na zadawanie pytań uzupełniających, w zależności od sposobu rozwinięcia wypowiedzi osoby badanej, by uzyskać jak najbardziej szczegółowe odpowiedzi eksplorujące badane zjawisko. Dzięki temu możliwe było czuwanie nad przebiegiem rozmowy oraz dokładne określenie zagadnień poruszanych w wywiadzie.

W badaniu użyto materiału bodźcującego w formie filmu, aby wzbudzić dostępność kategorii poznawczej u osób udzielających wywiadu. Badani oglądali krótkometrażowy (13 min.) film fabularny z 2021 r. pt. *Still Me*¹³ (reż. Jay Beckerleg, Sam Jelley i Michael Hardinge), który odtwarzany był w języku angielskim, z polskimi napisami. Film opowiada o osobie niebinarnej, o imieniu Bailey¹⁴, która postanawia dokonać coming-outu w swoim liceum. Okazuje się to jednak trudniejsze, niż Bailey się spodziewało, stawiając jenu przed wyborem między społecznym ostracyzmem a pozostaniem w ukryciu¹⁵. Wybrano film o szczęśliwym zakończeniu, z minimalną ilością drażliwych treści, aby nie wywołać dyskomfortu u widzów. Celem filmu było skłonienie osób badanych do refleksji nad tematyką filmową, pomagając im przypomnieć sobie inne filmy i seriale, w których pojawia się reprezentacja osób transpłciowych.

Schemat badawczy został podzielony na trzy części. W części pierwszej badaczka zadawała pytania wprowadzające, związane z tematyką filmową (aneks 2) – np. *Czy lubisz oglądać filmy/seriale? Czy masz ulubionego bohatera filmowego/serialowego?* Po wprowadzeniu, w części drugiej badani wraz z osobą przeprowadzającą wywiad

¹³ *Still Me*. 2021. Jay Becherleg, Sam Jelley, Michael Hardinge (reż.). Michael Hardinge, Tony Justice, Madeleine Power (prod.). Australia: YouTube.

¹⁴ Ze względu na brak dostatecznego odpowiednika słowa *they* (jako określenia w j. angielskim neutralnie płciowej liczby pojedynczej) podjęto decyzję, aby zaimki *they/them* przetłumaczyć na *ono/jenu*.

¹⁵ *Still Me* (Short 2021). 2021. <https://www.imdb.com/title/tt15239802/> (dostęp: 12.05.2024).

oglądali materiał bodźcujący. Część trzecia poświęcona była wrażeniom emocjonalnym dotyczącym obejrzanej produkcji filmowej oraz opinii na temat innych filmów lub seriali z reprezentacją osób transpłciowych. Zagadnienia, o które pytano, to m.in.: *Jakie emocje towarzyszyły ci podczas seansu? Czy film według Ciebie przedstawia w sposób autentyczny problemy, z jakimi mierzą się osoby transpłciowe? Czy filmy/seriale, w których występują osoby transpłciowe, spowodowały zmianę w Twoim definiowaniu transpłciowości? Czy uważasz, że w filmach/serialach mainstreamowych powinno się znaleźć więcej bohaterów transpłciowych?* (aneks 2).

Wszystkie wywiady zostały za zgodą badanych nagrane, a następnie dokonano ich transkrypcji na odpowiednim poziomie szczegółowości.

Metody analizy danych

Do analizy zebranego materiału zastosowano metodę narracyjną (Carless i Douglas 2017: 307), która pozwalała skupić się na indywidualnym doświadczeniu osób badanych, jednocześnie uwzględniając kontekst społeczno-kulturowy ich funkcjonowania. Transkrypcje wywiadów poddano analizie tematycznej, stosując podejście indukcyjne, czyli identyfikowanie tematów na podstawie wypowiedzi badanych, a nie z odniesieniem do kategorii wyróżnionych na podstawie już istniejących opracowań badawczych (Braun i Clarke 2006: 83). Wybór ten wynika z eksploracyjnego charakteru badania, w którym analizowany jest fenomen odbioru filmowych i serialowych reprezentacji osób transpłciowych przez przedstawicieli tej grupy, co stanowi relatywnie mało przebadane zjawisko. W pierwszym kroku analizy tematycznej badaczki zapoznały się z danymi poprzez ich wielokrotne czytanie. W drugim etapie generowały wstępne kody tematyczne, uwzględniając cały zbiór danych. Ze względu na różnorodność podejść badaczy w zakresie wielkości obszaru, który podlega kodowaniu (Elliott 2018: 2856), podjęto decyzję o kodowaniu dużych fragmentów, tj. zdań lub nawet całych paragrafów, co zdawało się być najbardziej adekwatne w obliczu zgromadzonego materiału badawczego. Trzeci etap stanowiło zestawienie wygenerowanych kodów w potencjalne tematy. W końcowej fazie dokonano rewizji tematów oraz zdefiniowano ostateczne ich brzmienie.

W wyniku tematykacji danych, tj. selekcji kodów w celu wygenerowania tematu (Onwuegbuzie, Frels, Hwang 2016: 134), ustalono następujące główne wątki tematyczne:

1. Dostępność filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych.
2. Sposób ukazania osób transpłciowych w filmach/serialach.
3. Zaangażowanie osób transpłciowych w tworzenie filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych.
4. Utożsamianie się z filmowymi/serialowymi bohaterami transpłciowymi.
5. Społeczne oddziaływanie filmowych/serialowych produkcji ukazujących osoby transpłciowe.

Wyniki

Dostępność filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych

Analiza zgromadzonego materiału badawczego pozwoliła na wyłonienie w pierwszym obszarze tematycznym bardziej szczegółowych wątków, które pojawiły się w narracjach uczestników badań. Reprezentacje osób transpłciowych, w opinii badanych, spotykane są rzadko w produkcjach głównego nurtu, a widzowie transpłciowi czują silną potrzebę zwiększenia liczby takich wątków w filmach/serialach. Odzwierciedlenie tego stanu można znaleźć m.in. w wypowiedziach OB1: „Nie widuję za bardzo reprezentacji [transpłciowej w filmach] na co dzień [...], jeśli się poszuka, to jest”, jak i OB5: „Moim zdaniem, ja na przykład, jak szukam jakiegoś serialu czy filmu, to szukam wątków queerowych, bo wiem, że takie osoby są i po prostu to jest normalne, tak? Fajnie jest obejrzyć bohatera, który jest, nie wiem, homoseksualny/transpłciowy. Po prostu – ciekawe to jest i fajnie, [że] są jakieś produkcje, które to pokazują. Ale nie ma ich zbyt wiele”.

Nawet, gdy osoby transpłciowe pojawiają się w produkcjach głównego nurtu, ich role są zazwyczaj ograniczone do postaci drugoplanowych lub epizodycznych, z minimalnym czasem ekranowym. Często służą jedynie jako tło dla głównych wątków fabularnych, co prowadzi do ich marginalizacji i powierzchownego przedstawienia ich tożsamości oraz doświadczeń. Komentujące serialowe produkcje, OB2 zauważa, że: „Tam się przewijają takie postacie, a to nie jest główny punkt. Tylko, że to są takie postacie, które w serialu dwunastoodcinkowym zajmują trzy minuty”. Natomiast OB3, opisując produkcję *Thor: Miłość i grom*¹⁶, dodaje: „W tym filmie jest reprezentacja transpłciowa, ale trzeba być orłem, żeby to zobaczyć”. Badani wskazują również na niedostateczną liczbę filmów fabularnych i przygodowych z bohaterami transpłciowymi.

Ważnym źródłem poszukiwania filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych są dla badanych serwisy streamingowe. Można znaleźć w nich więcej produkcji, w których pojawia się reprezentacja osób transpłciowych, ale wiąże się to z wykupieniem dostępu do platformy. Jak zauważa OB1: „[...] jest już w czym wybierać, ale trzeba wykupić jakieś platformy, trzeba tego szukać, bo w telewizji to to się nie zdarza”. Wątki queerowe w produkcjach serwisów streamingowych, pomimo swojej rosnącej dostępności, często są traktowane jako element spełniający pewne formalne kryteria, zamiast autentycznej próby ukazania złożonych postaci transpłciowych. Zamiast głębokiego przedstawienia bohaterów queerowa tematyka bywa powierzchownie wprowadzana, aby zaznaczyć inkluzywność, a nie zrealizować w pełni ich potencjał fabularny. Na to zjawisko zwraca uwagę m.in. OB3: „Netflix często robi checklistę, że musi być wszystko tak, bo inaczej ktoś nie obejrzy. To jest marketing i ja to rozumiem, że to jest marketing, i to jest biznes i tak się po prostu robi. To nawet nie jest sztuka, to nawet nie chodzi o ujęcia – niektórzy ludzie, jak chcą, to zrobią to dobrze. Ale to musi być za tym pasja, zrozumienie i mózg, a tak w zasadzie to to są po prostu pieniądze i chęć zarobienia większych ilości pieniędzy”. W ten sposób

¹⁶ *Thor: Miłość i grom*. 2022. Taika Waititi (reż.). Kevin Feige, Brad Winderbaum (prod.). Stany Zjednoczone: Walt Disney Studios, Motion Pictures.

respondent sugeruje, że brak zaangażowania twórców w głębsze zrozumienie tych kwestii skutkuje powierzchownym traktowaniem queerowych wątków, które bardziej służą celom marketingowym niż artystycznym.

Sposób ukazania osób transpłciowych w filmach/serialach

W obrębie drugiego wątku, wyłonionego na podstawie analizy narracji, można wyróżnić zarówno negatywne, jak i pozytywne refleksje badanych na temat sposobu ukazania osób transpłciowych w filmach/serialach. Badani wskazują, że brakuje produkcji ukazujących płęć jako spektrum. Współczesne media głównego nurtu, nawet w produkcjach poruszających tematykę transpłciowości, często pozostają przy tradycyjnych kategoriach płci: kobieta i mężczyzna. Brak jest natomiast narracji, które eksponują płynność i różnorodność tożsamości płciowych, takich jak osoby niebinarne, genderqueer czy agender, co może prowadzić do ich niewidoczności w społeczeństwie. OB1 zauważa, że „[...] po prostu powinniśmy to częściej przedstawiać, [...] [żeby] tutaj były zaznaczone nie tylko osoby, które są dychotomicznie przedstawione, tylko chodzi o to całe spektrum”. Jak dodaje OB3 na temat postaci, które wymykają się dwukategorialności: „najczęściej są kosmitami (śmiech) co też jest smutne”. W odbiorze OB3 określenie „kosmita” oznacza osoby niepodporządkowujące się kategoriom płciowym kobieta–mężczyzna, dlatego identyfikuje się z osobami z innego świata, gdzie nie ma jasnego podziału na płęć. Podkreśla to również rzadkość występowania tego typu reprezentacji w kinematografii. Zagadnienia dotyczące tożsamości płciowej bywają też znacznie upraszczane, na co wskazuje OB4: „[...] na przykład, rozwiązaniem problemu postaci w *Dziewczynie z portretu*¹⁷ było ubranie sukienki i pomalowanie się i nagle wszystkie te problemy zniknęły, co jest takim bardzo płytkim podejściem do sprawy”.

Według respondentów postaci niecisplciowe nie powinny być przedstawiane w sposób dehumanizujący ani nadmiernie seksualizowany. Zdaniem OB5: „Jeśli [osoby transpłciowe] są negatywnie przedstawiane, to dają przyzwolenie na hejt”. Ważne dla badanych jest również ilustrowanie osób transpłciowych w sposób nieinfantylny i naturalny. Część filmów/seriali ukazuje przede wszystkim cierpienie, którego doświadczają osoby transpłciowe, co jest istotne, ale niewyczerpujące dla pełnej reprezentacji życia osób transpłciowych. Egzemplifikację tego zjawiska możemy znaleźć w wypowiedzi OB4: „Takim dosyć popularnym [sposobem], że tak powiem... wersją pokazania osób transpłciowych jest taka «droga męczeństwa» trochę. Pokazuje się zmagania osób transpłciowych pod względem nietolerancji środowiska, dysforii i takich gorszych momentów dla takiej osoby, jakichś takich aktów transfobicznych, przemocowych. Co wiadomo, jest też potrzebne, by też ludzie wiedzieli, że to nie jest takie widzimisię, ale też jest takie frustrujące na przykład dla mnie, bo nie chcę na ekranie mieć ciągłych przypominajek tych ciężkich momentów mojego na przykład bycia trans”. Jak wskazuje OB2, rozpowszechnianie takiej tematyki może również zostawić wrażenie w widzu, że bycie osobą transpłciową to „[...] wielki problem, który jest jedynym sensem jej życia”.

¹⁷ *Dziewczyna z portretu*. 2015. Tom Hooper (reż.). Tim Bevan, Eric Fellner, Anne Harrison, Tom Hooper, Gail Mutrux (prod.). Wielka Brytania, Stany Zjednoczone: Universal Pictures.

Pomimo licznych głosów krytycznych osoby badane dostrzegają zarówno ilościowy, jak i jakościowy wzrost reprezentacji osób transpłciowych w filmach i serialach, a także ogólną poprawę w zakresie rzetelności przedstawiania tematów związanych z transpłciowością. Odzwierciedlenie tego zjawiska można znaleźć zarówno w wypowiedzi OB4: „Ogólnie chyba wydaje mi się, że w porównaniu do czasu, kiedy ja byłem młodszy, to że jest tego o wiele więcej i to mnie bardzo cieszy”, jak i OB1: „Teraz, jeżeli się pojawiają reprezentacje, no to wygląda to ogólnie pozytywnie”. Obie wypowiedzi osób badanych traktować można jako załączek pozytywnej zmiany społecznej.

Zaangażowanie osób transpłciowych w tworzenie filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych

Trzeci obszar, który wyłonił się podczas tematyzacji danych, to potrzeba zaangażowania społeczności LGBTQ+ podczas tworzenia filmów/seriali. Jak zaznacza OB5: „[...] mam wrażenie, że tworząc tego typu materiały dla szerszej publiki... nie zawsze mam wrażenie, znaczy może się konsultują i źle to oceniam... ale nie zawsze są konsultacje z osobami ze środowiska queerowego. [...] Mam wrażenie, że przez to, że tworzone są przez osoby ze środowiska, ten serial fajnie przedstawia to życie, tak. I te problemy, bo... niby to jest wątek główny, ale tak naprawdę głównym wątkiem jest ich życie i że się zmagają z różnymi innymi problemami”. W ten sposób respondent wyraził wątpliwości co do autentyczności przedstawień osób queerowych w produkcjach skierowanych do szerokiej publiczności, sugerując, że brak konsultacji z osobami z tego środowiska może prowadzić do nieadekwatnych reprezentacji.

Choć w odbiorze osób badanych ważne są reprezentacje tworzone przez samą społeczność queerową, a w portretowaniu osób transpłciowych na ekranie duże znaczenie ma autentyczność, badani nie podzielają przekonania, że tożsamość płciowa powinna być jedynym wyznacznikiem np. otrzymania angażu filmowego. Jak podkreśla OB1: „To jest w sumie aktorstwo – aktor zawsze wciela się w rolę i jeśli ją w miarę wiarygodnie i przyzwoicie odzwierciedli, to dość bez znaczenia, czy jest to osoba cis czy osoba trans. Jeżeli jest na przykład jakiś wywiad, jakaś dyskusja czy jakiś reportaż, no to wtedy kładłabym nacisk na to, żeby była to osoba trans, a jeżeli chodzi o odgrywanie jakiejś roli, no to jeżeli dana osoba wie, z czym ma do czynienia i jaką rolę odgrywa, no to nie ma problemu”. Na złożoność zjawiska zwraca również uwagę OB2: „Jeżeli rozpatrujemy jako wartość artystyczną dla ludzi, którzy wiedzą, to może grać ktokolwiek. Jeżeli rozpatrujemy wartość edukacyjną i taką publicystyczną, bardziej wtedy już większą siłę rażenia ma pokazanie kogoś prawdziwego”. OB5 poddaje również pod rozwagę potrzebę zwiększania dostępności ról dla osób transpłciowych: „[...] to powinna być przestrzeń dla osób trans i jakby uważam, że na przykład, nie wiem, oferty ról powinny w pierwszeństwie trafiać do nich, dać im wybór, a później dopiero powinny być rozważane osoby cis”. Cytowane wypowiedzi pokazują, że respondenci dostrzegają złożoność problemu reprezentacji osób transpłciowych. Z jednej strony uznają wartość aktorskiej uniwersalności, z drugiej jednak wskazują na istotność autentyczności i odpowiedzialności w kontekście edukacyjnym oraz społecznym.

Utożsamianie się z filmowymi/serialowymi bohaterami transpłciowymi

W obrębie czwartego wątku, wyłonionego na podstawie analizy narracji, badani podkreślają, że podczas oglądania filmów i seriali identyfikują się nie tylko z bohaterami trans, co znajduje odzwierciedlenie np. w wypowiedzi OB4: „Oczywiście jest też tak, że nie z każdą postacią rezonuję i jest też szereg postaci nie-transpłciowych, z którymi się rezonuje z innych powodów”. Transpłciowość jest ważną, ale nie jedyną cechą, która umożliwia utożsamianie się z bohaterem. OB1 przyznaje: „[...] zawsze, jak oglądamy jakiś film, to lubimy się utożsamiać z bohaterem/bohaterką, którzy mają jakąś cechę podobną do nas, oczywiście musimy też ją jakoś lubić. Mogą też się interesować tym samym, co my; w takiej sytuacji, z pewnością. No a jeżeli tożsamość też jest zgodna, no to wtedy też”. Podobne zdanie wyraża OB3: „To na pewno pomaga, tworzy większą więź między mną a aktorem albo postacią – zdecydowanie. Ale czy jest potrzebne, żebym się mógł związać z postacią albo odnieść, albo identyfikować?”.

Obecność bohaterów transpłciowych w filmach/serialach może być pomocna w zrozumieniu własnej tożsamości płciowej przez widza. Osoby badane podzielają te doświadczenia. OB4 wspomina: „bardzo wyzwalające dla mnie było, jak widziałem postaci takie właśnie albo transpłciowe albo postacie, które bardzo łamały ramy stereotypowe płci, bo one pozwoliły mi na postrzeganie swojej płci w taki sposób, że patrzyłem na to, że jeśli jestem trans mężczyzną, to tak naprawdę nie muszę mieć..., nie muszę zachowywać się jak taki stereotypowy cisplciowy mężczyzna, bo nim nie jestem i nim nie będę”. OB5 wskazuje wręcz na nieuświadomione oddziaływanie produkcji filmowych na kształtowanie obrazu własnej tożsamości płciowej: „Ale dopiero po coming outcie, jak obejrzałem po raz kolejny ten film¹⁸, to uświadomiłem sobie, że ja to przeżywałem, ale też się z tym w jakimś stopniu identyfikowałem. Nie byłem w stanie jeszcze tego nazwać przy tym pierwszym oglądaniu. Ja generalnie mam problem z nazywaniem swoich odczuć czy w zrozumieniu, że np. w tym momencie odczuwam dysfориę czy jej nie odczuwam”.

Osoby badane chciałyby widzieć na ekranie więcej bohaterów transpłciowych w codziennych sytuacjach. Kreowanie uniwersum filmowego ukazującego dobrze funkcjonujące osoby transpłciowe mogłoby mieć dodatkowy konstruktywny wpływ, tworzyć bezpieczną przestrzeń dla widzów transpłciowych. Widoczne jest to w wypowiedzi OB4: „A ja po prostu czasami mam takie zapotrzebowanie, że chcę zobaczyć postać, która jest transpłciowa, ale żeby miała też jakiś inny wątek. [...] Że na przykład odkrywanie tej tożsamości, radzenie sobie z byciem osobą transpłciową czy cokolwiek tego pokroju – to jest najczęstsze, co jest poruszane. [...] Chcę mieć też coś na widoku, jakieś takie postacie, które mają taką, nie wiem, bezpieczną przestrzeń, takie jakieś wsparcie, poczucie bezpieczeństwa, poczucie przynależności. Coś takiego, co właśnie po prostu sprawia, że w takich gorszych momentach mogę znaleźć jakąś postać, przestrzeń fikcyjną, w której nie czuję, że tam też byłbym w jakimś stopniu zagrożony”.

¹⁸ Mowa o filmie *Dziewczyna z portretu*. 2015. Tom Hooper (reż.).

Spółeczne oddziaływanie filmowych/serialowych produkcji ukazujących osoby transpłciowe

Ostatni, piąty obszar, który wyłonił się podczas tematykacji danych, to potrzeba edukowania społeczeństwa cisplciowego nt. transpłciowości poprzez produkcje filmowe/serialowe. Wątek ten nie został jednak mocno uszczegółowiony. Osoby badane podkreślają znaczenie ukazywania niebinarnego wymiaru płci, uszanowania stosowania preferowanego imienia czy możliwości przysposobienia i wychowywania dzieci. Co istotne, jak zaznacza OB5, żeby produkcje niosły ze sobą wartość edukacyjną, muszą być spełnione konkretne warunki: „Jeśli byłyby te postacie przedstawiane tak jak każdy inny człowiek, a nie robiono wokół tego jakieś dziwne halo, to mogłoby to wpływać na pozytywnie bardziej. Otwierałoby umysł otoczenia i wpływało bardziej akceptująco”.

Dyskusja

Chociaż badanie skupia się na analizie fenomenu opartego na interpretacji indywidualnych doświadczeń, założono, że może ono stanowić pierwszy krok w kierunku formułowania szerszych uogólnień (Stake 2005: 445). Pięć wątków tematycznych wyróżnionych w trakcie analizy zebranego materiału umożliwia udzielenie odpowiedzi na trzy uprzednio postawione pytania badawcze.

Pierwsze pytanie badawcze, tj. *jakie, w opinii osób transpłciowych, wizerunki reprezentantów ich grupy są obecne w filmach/serialach?*, zdaje się znajdować najszerwsze odzwierciedlenie w wypowiedziach badanych. Zawiera się ono w aż trzech zidentyfikowanych tematach: (1) dostępność filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych, (2) sposób ukazania osób transpłciowych w filmach/serialach oraz (3) zaangażowanie osób transpłciowych w tworzenie filmowych/serialowych reprezentacji osób transpłciowych. Badani dostrzegają reprezentacje osób transpłciowych w filmach i serialach, wskazują jednak na ich niedostateczną obecność w produkcjach głównego nurtu. Zwracają uwagę, że osoby transpłciowe powinny odgrywać również role pierwszoplanowe w szerokim spektrum gatunków filmowych. W badaniach Villegas-Simón, Sánchez-Soriano i Ventura (2024: 28), prowadzonych na populacji hiszpańskiej, osoby niecisplciowe zauważyły wzrost liczby produkcji z bohaterami transpłciowymi, co niekoniecznie jednak wiązało się ze wzrostem jakości prezentowanych treści. Polscy badani wyrażają podobne spostrzeżenia, interpretując częstsze pojawianie się postaci transpłciowych w serwisach streamingowych jako wypełnianie narzuconych wymogów równości, a nie wynik refleksyjnego podejścia do tematu. Mimo to nie brakuje również pozytywnych opinii doceniających poprawę w rzetelności przedstawiania tematyki LGBTQ+ w mediach. Jak zauważa Andre Cavalcante (2013: 88), wiele produkcji przedstawia doświadczenia osób transpłciowych, lecz należy pamiętać, że „zmagania i tragedie osób transpłciowych stają się definiującym paradygmatem narracji o różnicy płci (w kontekście gender)”. Osoby uczestniczące w naszym badaniu również wskazują na potrzebę tworzenia produkcji ukazujących płęć jako spektrum, które unikałyby deprywującego lub nadmiernie seksualizującego podejścia do postaci niecisplciowych. Dla badanych istotne jest, aby transpłciowość była przedstawiana nie tylko przez pryzmat cierpienia, którego doświadczają osoby

transpłciowe, lecz także poprzez ukazywanie codziennych sytuacji życiowych, wspólnych dla wszystkich ludzi. Badacze wskazują również na częstsze niż występujące w rzeczywistości ukazywanie bohaterów transpłciowych jako osób z zaburzeniem psychicznym, doświadczających dyskryminacji, przemocy i zabójstwa (Bermúdez de Castro 2017: 7; Lipińska i Stock 2023: 31; Cavalcante 2013: 88). Choć w realnym świecie osoby queerowe mogą faktycznie być częściej narażone na dyskryminację, osoby biorące udział w niniejszym badaniu dostrzegają to zjawisko, lecz nie przypisują mu aż tak dużego znaczenia.

Tak, jak wskazywali Akkadia Ford (2016: 73) czy Bermúdez de Castro (2017: 12), osoby udzielające wywiadu w niniejszym projekcie mają mieszane uczucia wobec obsadzania cisplłciowych aktorów w rolach postaci trans (tzw. transface). Zdaniem badanych zaangażowanie reprezentantów społeczności LGBTQ+ do tworzenia filmów/seriali ma znaczenie dla ich większej autentyczności. Badani nie mają jednak przekonania, że tożsamość płciowa powinna być głównym wyznacznikiem otrzymania angażu filmowego, choć postulują potrzebę większej dostępności ról dla osób transpłciowych.

Drugie pytanie badawcze, tj. *czy filmowe/serialowe reprezentacje osób transpłciowych mają związek z odbiorem własnej tożsamości przez osoby transpłciowe?*, znajduje swoje odzwierciedlenie przede wszystkim w odpowiedziach badanych zaklasyfikowanych do tematu (4): utożsamianie się z filmowymi/serialowymi bohaterami transpłciowymi. Badani podkreślają, że identyfikują się nie tylko z bohaterami transpłciowymi, a transpłciowość nie jest jedyną cechą, która umożliwia utożsamianie się z bohaterem. Jednak obecność bohaterów transpłciowych w filmach/serialach może być pomocna w zrozumieniu własnej tożsamości płciowej przez widza. Świadomość obecności danej grupy może być szczególnie pomocna dla osób, które dopiero odkrywają swoją tożsamość płciową. W badaniach McInroy i Craig (2015: 606) zauważono, że medialne reprezentacje osób transpłciowych są znaczące dla osób ze społeczności LGBTQ+, wpływają bowiem na rozwój tożsamości płciowej wśród młodzieży nieheteronormatywnej. Osoby udzielające wywiadu w ramach niniejszych badań zaznaczają, że podzielają doświadczenia wielu bohaterów ekranowych. Wskazują również na nieuświadomione oddziaływanie produkcji filmowych na kształtowanie obrazu własnej tożsamości płciowej.

Badani wyrażali chęć oglądania większej liczby postaci transpłciowych w codziennych, zwyczajnych sytuacjach życiowych. Jednym ze źródeł stresu mniejszościowego, którego mogą doświadczać osoby należące do różnych grup mniejszościowych, są negatywne reprezentacje medialne tych grup, które utrwalają stereotypy i marginalizują ich rzeczywiste doświadczenia (Iniewicz, Grabski, Mijas 2012: 650). Kreowanie uniwersum filmowego ukazującego dobrze funkcjonujące osoby transpłciowe mogłoby mieć dodatkowy konstruktywny wpływ, tworzyć bezpieczną przestrzeń dla widzów transpłciowych.

Trzecie pytanie badawcze, tj. *czy filmowe/serialowe reprezentacje osób transpłciowych mają związek z odbiorem osób transpłciowych przez dominującą w społeczeństwie grupę osób cisplłciowych?*, wydaje się najmniej nasycone treścią w wypowiedziach badanych, a swoje odzwierciedlenie znajduje w temacie (5): społeczne oddziaływanie filmowych/serialowych produkcji ukazujących osoby transpłciowe. Filmy mogą być

pierwszym spotkaniem z figurą osoby transpłciowej dla osób niezapoznanych z tematyką transpłciowości (Lipka 2020: 58). Osoby z branży filmowej odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu, że produkcje przedstawiają bohaterów z mniejszości w sposób rzetelny, niestygmatyzujący oraz z poszanowaniem ich doświadczeń. Jest to szczególnie istotne w przypadku, gdy reprezentacja tych grup w filmach i serialach jest ograniczona. Osoby udzielające wywiadów w niniejszym projekcie podkreślają znaczenie ukazywania niebinarnego wymiaru płci, uszanowania stosowania preferowanego imienia czy możliwości przysposobienia i wychowywania dzieci. Jak wskazują Martyna Lipińska i Rosemary Stock (2023: 35), sposób przedstawiania osób transpłciowych w filmach/serialach przekłada się na nastawienie badanych w stosunku do osób transpłciowych. Pozytywne reprezentacje osób transpłciowych wpływają na pozytywne nastawienie wobec tej grupy, a negatywne obrazy wywołują negatywne nastawienie. Uczestnicy niniejszego badania wskazują równocześnie, że żeby produkcje niosły ze sobą wartość edukacyjną, muszą być spełnione konkretne warunki. Przede wszystkim osoby transpłciowe powinny być przedstawiane tak, jak wszyscy inni ludzie, a transpłciowość nie powinna być główną eksponowaną cechą. Zdaniem badanych takie obrazy wpłynęłyby na większą otwartość i akceptację społeczeństwa.

Bibliografia

- Aultman B. Lee. 2014. „Cisgender”. *Transgender studies quarterly* nr 1(1–2). 61–62. <https://doi.org/10.1215/23289252-2399614> (dostęp: 30.09.2024).
- Baker Kellan E., Wilson Lisa M., Sharma Ritu, Dukhanin Vadim, McArthur Kristen, Robinson Karen A. 2021. „Hormone Therapy, Mental Health, and Quality of Life Among Transgender People: A Systematic Review”. *Journal of the Endocrine Society* nr 5(4). 1–16. <https://doi.org/10.1210/jendso/bvab011> (dostęp: 29.09.2024).
- Bermúdez de Castro Juanjo. 2017. „Psycho Killers, Circus Freaks, Ordinary People: A Brief History of the Representation of Transgender Identities on American TV Series”. *Oceanide* nr 9. 1–9. <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6236610> (dostęp: 30.04.2024).
- Bojarska Katarzyna, Kłonkowska Anna. 2014. *Transgresja płci, tranzycja ciała, transwersja tożsamości. Czym jest transpłciowość? W: Psychospołeczne, prawne i medyczne aspekty transpłciowości.* Anna Kłonkowska, Katarzyna Bojarska (red.). Gdańsk. 63–82.
- Braun Virginia, Clarke Victoria. 2006. „Using thematic analysis in psychology”. *Qualitative Research in Psychology* nr 3(2). 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa> (dostęp: 16.05.2024).
- Brzoza Katarzyna. 2016. „Gender w internetowych memach obrazkowych na wybranych polskich przykładach”. *Media-Culture-Social Communication* nr 1(12). 25–45. <https://doi.org/10.31648/mkks.3030> (dostęp: 29.09.2024).
- Buck David M. 2016. „Defining transgender: What do lay definitions say about prejudice?”. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity* nr 3(4). 465–472. <https://doi.org/10.1037/sgd0000191> (dostęp: 22.04.2024).
- Carless David, Douglas Kitrina. 2017. „Narrative research”. *The Journal of Positive Psychology* nr 12(3). 307–308. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262611> (dostęp: 16.05.2024).

- Cavalcante Andre. 2013. „Centering Transgender Identity via the Textual Periphery: TransAmerica and the «Double Work» of Paratexts”. *Critical Studies in Media Communication* nr 30(2). 85–101. <https://doi.org/10.1080/15295036.2012.694077> (dostęp: 30.04.2024).
- Davies Steven Paul. 2016. *Out at the movies: A history of Gay Cinema*. Harpenden.
- Elliott Victoria. 2018. „Thinking about the coding process in qualitative data analysis”. *Qualitative report* nr 23(11). 2850–2861. <https://doi.org/10.46743/2160-3715/2018.3560> (dostęp: 16.05.2024).
- Ford Akkadia. 2016. „Whose Club Is It Anyway?: The Problematic of Trans Representation in Mainstream Films – «Rayon» and «Dallas Buyers Club»”. *Screen Bodies* nr 1(2). 64–86. <https://doi.org/10.3167/screen.2016.010205> (dostęp: 30.04.2024).
- Freeman Guo, Maloney Divine, Acena Dane, Barwulor Catherine. 2022. „(Re)discovering the Physical Body Online: Strategies and Challenges to Approach Non-Cisgender Identity in Social Virtual Reality”. *CHI '22: Proceedings of the 2022 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems* nr 1. 1–15. <https://doi.org/10.1145/3491102.3502082> (dostęp: 27.09.2024).
- Gerbner George, Gross Larry. 1976. „Living with television: The violence profile”. *Journal of Communication* nr 26(2). 172–199. <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.1976.tb01397.x> (dostęp: 22.04.2024).
- Hickey Daniel. 2024. *All-purpose haters: characterizing hate communities on Reddit*. Corvallis, OR. https://ir.library.oregonstate.edu/concern/honors_college_theses/rj430d269 (dostęp: 29.09.2024).
- ILGA Europe. 2024. *Annual Review of the human rights situation of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex people in Europe and Central Asia 2024*. Bruksela. 119–121. https://www.ilga-europe.org/files/uploads/2024/02/2024_full_annual_review.pdf (dostęp: 17.05.2024).
- ILGA Europe. 2024. *Rainbow Map. Reflecting the legal and policy situation for the human rights of lesbian, gay, bisexual, trans and intersex (LGBTI) people in Europe*. Bruksela. <https://rainbowmap.ilga-europe.org/files/uploads/2024/05/2024-rainbow-map.pdf> (dostęp: 17.05.2024).
- Iniewicz Grzegorz. 2015. *Stres mniejszościowy u osób biseksualnych i homoseksualnych: w poszukiwaniu czynników ryzyka i czynników chroniących*. Kraków. <https://ruj.uj.edu.pl/server/api/core/bitstreams/0a918e00-1582-4e0b-b2b7-a5c3d616b4c0/content> (dostęp: 27.09.2024).
- Iniewicz Grzegorz, Grabski Bartosz, Mijas Magdalena. 2012. „Zdrowie psychiczne osób homoseksualnych i biseksualnych: rola stresu mniejszościowego”. *Psychiatria Polska* nr 46(4). 649–663.
- Jakubowski Tomasz. 2019. „Transseksualizm czy zaburzenia psychotyczne? Opis przypadku”. *Psychiatria Polska* nr 55(1). 71–83. <https://doi.org/10.12740/PP/Online-First/112442> (dostęp: 29.09.2024).
- John Katharina. 2021. *Among Us, Around Us, Against Us: The Alt-Right's Metaphoric Construction of Black, Muslim, Jewish, and Transgender Others as Monstrous in Anonymous Fora*. Bergen. <https://bora.uib.no/bora-xmlui/bitstream/handle/11250/2760719/Among-Us--Around-Us--Against-Us-The-Alt-Right-s-Metaphoric-Construction-of-Monstrous-Others-in-Anonymous-Fora.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (dostęp: 29.09.2024).
- Kłonkowska Anna, Bojarska Katarzyna, Witek Konrad. 2016. *O płci od nowa. Własna tożsamość oczami osób transpłciowych*. Gdańsk.

- Kujawska-Kot Anna. 2024. *Ciało* Teksty. Literackie i filmowe reprezentacje transpłciowości. Kraków.
- LeMaster Benny, Schulz Danny, McNeillc Jayvien, Bowersb Graham, Rust Rusty. 2019. „Unlearning cisheteronormativity at the intersections of difference: Performing queer worldmaking through collaged relational autoethnography”. *Text and Performance Quarterly* nr 39(4). 341–370. <https://doi.org/10.1080/10462937.2019.1672885> (dostęp: 27.09.2024).
- Lipińska Martyna, Stock Rosemary. 2023. „The influence of Hollywood fiction on attitudes towards transgender people”. *New Vistas* nr 9(1). 30–38. <https://doi.org/10.36828/newvistas.226> (dostęp: 30.04.2024).
- Lipka Justyna. 2020. *Relacje romantyczne osób transpłciowych na przykładzie filmu „Dziewczyna z portretu”, reż. Tom Hopper*. W: *Filmowe spotkania z psychologią*. Justyna Lipka, Michał Brol, Agnieszka Skorupa (red.). Katowice. 57–72.
- Loewe Agata. 2010. *Raport o homo-, biseksualności i transpłciowości w polskich podręcznikach akademickich*. Warszawa.
- Macintosh Paige. 2018. *Queer Capital: Transgender Representation in Contemporary American Cinema*. Wellington.
- McInroy Lauren B., Craig Shelley L. 2015. „Transgender Representation in Offline and Online Media: LGBTQ Youth Perspectives”. *Journal of Human Behavior in the Social Environment* nr 25(6). 606–617. <https://doi.org/10.1080/10911359.2014.995392> (dostęp: 22.04.2024).
- Norton Aaron T., Herek Gregory M. 2013. „Heterosexuals’ attitudes toward transgender people: Findings from a national probability sample of U.S. adults”. *Sex Roles* nr 68. 738–753. <https://doi.org/10.1007/s11199-011-0110-6> (dostęp: 22.04.2024).
- Obert-Hong Christine. 2019. *Cultivation Theory And Violence In Media: Correlations And Observations*. Austin, TX. <https://repositories.lib.utexas.edu/server/api/core/bitstreams/07c580e3-b1dd-4c54-b746-f616aa0dcdf2/content> (dostęp: 27.09.2024).
- Onwuegbuzie Anthony J., Frels Rebecca K., Hwang Eunjin. 2016. „Mapping Saldana’s Coding Methods onto the Literature Review Process”. *Journal of Educational Issues* nr 2(1). 130–150. <http://dx.doi.org/10.5296/jei.v2i1.8931> (dostęp: 16.05.2024).
- Pillard Richard C., Bailey Michael J. 1995. „A biologic perspective on sexual orientation”. *Psychiatric Clinics of North America* nr 18(1). 71–84. [https://doi.org/10.1016/S0193-953X\(18\)30071-6](https://doi.org/10.1016/S0193-953X(18)30071-6) (dostęp: 30.09.2024).
- Robacha Aleksandra. 2017. *Transseksualizm*. W: *Seksuologia*. Michał Lew-Starowicz, Zbigniew Lew-Starowicz, Violetta Skrzypulec-Plinta (red.). Warszawa. 287–298.
- Stake Robert E. 2005. *Qualitative case studies*. W: *The Sage handbook of qualitative research*. Norman K. Denzin, Yvonna S. Lincoln (red.). Thousand Oaks, CA. 443–466.
- Stemplewska-Żakowicz Katarzyna. 2013. *Wiedza. Podstawy teoretyczne diagnozy psychologicznej* W: *Diagnoza psychologiczna: diagnozowanie jako kompetencja profesjonalna*. Katarzyna Stemplewska-Żakowicz (red.) Gdańsk. 62–75.
- Still Me (Short 2021). 2021. <https://www.imdb.com/title/tt15239802/> (dostęp: 12.05.2024).
- Villegas-Simón Isabel, Sánchez-Soriano Juan José, Ventura Rafael. 2024. „If you don’t «pass» as cis, you don’t exist. The trans audience’s reproofs of «Cis Gaze» and transnormativity in TV series”. *European Journal of Communication* nr 39(1). 22–36. <https://doi.org/10.1177/02673231231163704> (dostęp: 30.04.2024).

Filmografia

- Dziewczyna z portretu. 2015. Tom Hooper (reż.). Tim Bevan, Eric Fellner, Anne Harrison, Tom Hooper, Gail Mutrux (prod.). Wielka Brytania, Stany Zjednoczone: Universal Pictures.
- Fanfik. 2023. Marta Karwowska (reż.). Jerzy Dziegielewski, Paweł Heba, Maciej Sojka, Roman Szczepanik (prod.). Polska: Netflix.
- Kto widział jej śmierć? 1972. Aldo Lado (reż.). Enzo Doria, Dieter Geissler (prod.). Włochy: Overseas Film Company.
- Milczenie owiec. 1991. Jonathan Demme (reż.). Kenneth Utt, Edward Saxon, Ron Bozman (prod.). Stany Zjednoczone: Syrena Entertainment.
- Naga broń 33 1/3: Ostateczna zniewaga. 1994. Peter Segal (reż.). Robert K. Weiss, David Zucker (prod.). Stany Zjednoczone: Paramount Pictures.
- Piękny bokser. 2003. Ekachai Uekrongtham (reż.). Ekachai Uekrongtham (prod.). Tajlandia: GMM Pictures.
- Przyjaciele. 1994–2004. Pamela Fryman (reż.). David Crane, Marta Kauffman, Kevin S. Bright (prod.). Stany Zjednoczone: NBC.
- Rocky Horror Picture Show. 1975. Jim Sharman (reż.). Michael White, Lou Adler (prod.). Wielka Brytania, Stany Zjednoczone: 20th Century Fox.
- Still Me. 2021. Jay Becherleg, Sam Jelley, Michael Hardinge (reż.). Michael Hardinge, Tony Justice, Madeleine Power (prod.). Australia: YouTube.
- Thor: Miłość i grom. 2022. Taika Waititi (reż.). Kevin Feige, Brad Winderbaum (prod.). Stany Zjednoczone: Walt Disney Studios, Motion Pictures.
- Transseksualistów śmiech i łzy. 2001. Kate Davis (reż.). Kate Davis (prod.). Stany Zjednoczone: HBO Documentary.
- Witaj w klubie. 2013. Jean-Marc Vallée (reż.). Robbie Brenner, Rachel Winter (prod.). Stany Zjednoczone: Focus Features.
- W przebraniu mordercy. 1980. Brian De Palma (reż.). George Litto (prod.). Stany Zjednoczone: Filmways Pictures.

Dofinansowanie

Badanie zostało przeprowadzone w ramach programu tutoringowego Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach „Mistrzowie Dydaktyki”.

Oświadczenie o etyce

Badanie zostało zatwierdzone przez Komisję Etyki Badań Naukowych Uniwersytetu Śląskiego (nr zgody KEUS75/07.2022).

Streszczenie

Transpłciowość to temat, który pojawia się coraz powszechniej w dyskursie społecznym i naukowym, nie jest to jednak związane ze wzrostem jakości i liczby kinematografii portretującej osoby trans. W niniejszym badaniu przeprowadzono pięć wywiadów częściowo ustrukturalizowanych z osobami transpłciowymi, dotyczących odbioru filmowych i serialowych reprezentacji

osób trans przez przedstawicieli tej grupy. Badanie było połączone z projekcją filmu krótkometrażowego *Still Me*. Zebrane narracje poddano analizie tematycznej, w ramach której wyróżniono pięć głównych wątków tematycznych.

The perception of film and series representations of transgender individuals by representatives of that group

Abstract

Transsexuality is a topic that is becoming more and more prevalent in social and academic discourse, but this is not due to an increase in the quality and quantity of cinematography portraying trans people. In the present study, five semi-structured interviews were conducted with transgender people about their perceptions of film and television representations of trans people. The study was combined with the screening of the short film „Still Me”. The collected narratives were subjected to thematic analysis and five main thematic threads were distinguished.

Słowa kluczowe: osoby transpłciowe, transpłciowość, wywiady, reprezentacja filmowa i serialowa, utożsamianie się z bohaterem

Keywords: transgender people, transsexuality, interviews, film and TV series representation, identification with the protagonist

Karolina Juras – studentka IV roku psychologii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, uczestniczka programu tutoringowego „Mistrzowie Dydaktyki” (2021–2022). Prelegentka podczas 7. Śląskiego Festiwalu Nauki oraz II Ogólnopolskiej Psychoseksuologicznej Studenckiej Konferencji „Sekstant”. Członkini Studenckiego Koła Naukowego Seksuologii. Interesuje się seksuologią, a przede wszystkim tematyką transpłciowości i sytuacją osób LGBTQ+.

Agnieszka Skorupa – doktor psychologii, badaczka, dydaktyk, szkoleniowiec. Na co dzień pracuje w Instytucie Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Specjalizuje się w analizie zachowania człowieka w sytuacjach ekstremalnych, szczególnie w adaptacji do warunków izolacji polarnej. Koordynuje również badania społeczne w marsjańsko-księżycowym habitacie kosmicznym LunAres. Od lat związana ze sztuką, zajmuje się psychologiczną analizą filmów. Współorganizatorka Ogólnopolskich Konferencji Naukowych z cyklu „Filmowe Psycho-Tropy”. Współredaktorka książek *Psychologiczna praca z filmem*, *Filmowe spotkania z psychologią*, *Film w edukacji i profilaktyce* oraz *Film w terapii i rozwoju*. Współpracuje z licznymi fundacjami, autorka kampanii profilaktycznych z zastosowaniem filmu, gościni kin, moderatorka dyskusji na temat filmów.

Aneks 1 — Informacje przekazywane osobom badanym przed rozpoczęciem procedury badawczej

Przed rozpoczęciem badania, osobom badanym przedstawiono następujące informacje (wprowadzenie):

*Szanowni państwo,
bardzo dziękuję za udział w badaniu. Zanim jednak zaczniemy, chciałabym przekazać kilka ważnych informacji.*

Celem badania jest sprawdzenie, z jakimi filmowymi i serialowymi wizerunkami osób transpłciowych spotykają się osoby oglądające dane produkcje, jaki może mieć to wpływ na postrzeganie grupy osób transpłciowych przez społeczeństwo oraz jak wpływa to na same osoby transpłciowe. W trakcie rozmowy będę zadawać państwu pytania związane z tematyką filmową, jak np. Czy identyfikujesz się z bohaterem, gdy oglądasz film/serial? Na co zwracasz uwagę podczas oglądania filmu/serialu? Jakie cechy bohatera filmowego/serialowego sprawiają, że jest on przez Ciebie lubiany? Czy oglądałaś/eś jakieś filmy/seriale, w których pojawiły się osoby transpłciowe? Nie ma obowiązku odpowiedzi na każde z zadanych pytań, jeśli nie czują się państwo komfortowo z udzieleniem na nie odpowiedzi.

Istnieje możliwość przerwania uczestnictwa w badaniu w dowolnym jego momencie, nie ponosząc z tego tytułu żadnych strat. W razie potrzeby będzie istniała możliwość rozmowy z psychologiem lub psycholożką.

Przed rozpoczęciem prosiłabym, aby wyrazili państwo pisemną zgodę na udział w badaniu oraz zgodę na nagrywanie audio. Znajduje się tam również informacja o przetwarzaniu danych osobowych. Nagranie posłuży badaczkom jedynie do celów naukowych, aby przetranskrybować wypowiedź danej osoby. Wszelkie państwa wypowiedzi, które trafią do artykułu naukowego, zostaną wcześniej zanonimizowane oraz przeredagowane tak, aby uniemożliwić identyfikację uczestników badania, przy zachowaniu spójności państwa wypowiedzi. Do nagrań dostęp będą mieć jedynie badaczki – nagrania będą przechowywane na dysku uniwersyteckim w folderze zabezpieczonym hasłem, a ich kopia dostępna będzie również na pendrive dr Agnieszki Skorupy, który będzie się znajdował w pokoju nr 329 (ul. Grażyńskiego 53, Katowice). Przypominam, że mogą państwo przerwać badanie w dowolnym momencie jego trwania.

Czy przed rozpoczęciem badania mają państwo jeszcze jakieś pytania?

Aneks 2 — Wywiad częściowo ustrukturalizowany

Podczas każdego wywiadu rozmowa z badanymi była prowadzona w oparciu na następujących pytaniach, stanowiących scenariusz badania:

1. Pytania ogólne, wprowadzające w tematykę filmową/serialową
 - *Czy ogólnie lubisz oglądać filmy/seriale?*
 - *Jakie filmy/seriale najczęściej oglądasz?*
 - *Jaki jest twój ulubiony gatunek filmowy?*
 - *Czy masz ulubionego bohatera filmowego?*

2. Projekcja filmu *Still me* — pytania po seansie

- *Jak twoje wrażenia, co sądzisz o filmie, który przed chwilą obejrzałeś/aś?*
- *Jakie emocje towarzyszyły ci podczas seansu?*
- *Czy film przedstawia, według ciebie, w sposób autentyczny problemy, z jakimi mierzą się osoby transpłciowe?*
- *Czy doświadczenia głównej postaci były podobne w jakimś aspekcie do twoich?*

3. Pytania szczegółowe dotyczące filmowych reprezentacji osób transpłciowych

- *Czy znasz inne filmy/seriale o osobach transpłciowych lub w których osobami aktorskimi były osoby transpłciowe?*
- *Czy trudno jest ci znaleźć filmy/seriale dotyczące transpłciowości lub w których bohater jest osobą transpłciową?*
- *Jak w filmach/serialach przedstawiane są osoby transpłciowe?*
 - *Co podoba ci się w ich przedstawianiu, a co ci się nie podoba?*
 - *Czy filmy o osobach transpłciowych dobrze przedstawiają problemy tej grupy?*
 - *Jaki wpływ, według ciebie, takie przedstawianie osób transpłciowych ma na cisplciową część społeczeństwa?*
 - *Czy filmy/seriale, w których występują osoby transpłciowe, spowodowały zmianę w twoim definiowaniu transpłciowości?*
 - *Czy łatwiej jest ci się utożsamić z bohaterem, gdy on również jest osobą transpłciową, zarówno jako postać oraz aktor?*
 - *Czy uważasz, że w filmach/serialach mainstreamowych powinno się znaleźć więcej bohaterów transpłciowych?*
 - *Czy uważasz, że bohaterów transpłciowych w filmach/serialach powinny grać osoby transpłciowe?*

4. Podsumowanie badania

- *Czy pamiętasz jakiś film/serial, który był dla ciebie znaczący i wpłynął na ciebie w pozytywny sposób?*